

PIERZCHLIWY (21) *ai*

pierzchliwy (16), **pirzchliwy** (4), **pierschliwy** (1); pierzchliwy *BielSpr, KochFr, KochFrag* (2), *WyprPl, LatHar* (2), *RybGęśli* (2), *WitosłLut, KmitaSpit* (2), *SzarzRyt*; pirzchliwy *BielKron, KochPs* (2), *KochJez*; pierzchliwy : pierschliwy *Mącz* (3:1),

-é (4) *KochFr, KochFrag* (2), *WyprPl* (tak też *Cn*), -e *Mącz* (4).

sg *m N* piérzchliwy (7). ◇ *G* piérzchliw(e)go (1). ◇ *D* piérzchliwému (4); -ému (1), -(e)mu (3). ◇ *A* piérzchliwy (1). ◇ *L* pirzchliwym (1). ◇ *f G* piérzchliwój (2); -ój (1), -(e)j (1). ◇ **[I pierzchliwą.]** ◇ *pl N m pers* piérzchliwi (1). *subst* piérzchliw(e) (1). ◇ *G* piérzchliwych (1). ◇ *I n* piérzchliwými (2); -ými (1), -(e)mi (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Szybki, lotny; fugax, ventosus Cn* (8) : *KochPs* 116; GDzie teraz ono iábłko/ y on klinot drogi? Który mógł záhámować niescignioné nogi Piérzchliwéy Atálánti *KochFr* 96; *RybGęśli* C4v; Zaráz ná pierwżym ftárciu/ woyłko ptakow ległó/ [...] Tych ftrzały piorolotne ná się rozebráły/ Drugich wiátry pierzchliwe zá gory zágnały. *KmitaSpit* B2v.

W charakterystycznych połączeniach: pierzchliwa(-e) Atalanta, strzała, skrzydła, wiatry.

Wyrażenie peryfr. »co siecze powietrze piory pirzchliwemi« = *ptaki* (1): wżytko to/ [...] co siecze powietrze pióry pirzchliwými/ Oczy ku tobie wznośi *KochPs* 156.

Przen (2) : O iák to człowiek tyśiac kroc fzcześliwy/ Który wiek fwoy pierzchliwy/ Ták obmyśła/ że zdrowy Będąc rzec może: vmrzećie(m) gotowy. *RybGęśli* Dv; Kto fzcześćiu rofkázuie? ktore fkrzydły fwemi/ W odmiennym biegu zrowna świátu pierzchliwemi/ Ktore raz z wřchodu/ raz z źimnego wieią morzá *WitosłLut* A5v.

α. *W funkcji sb* (1) :

Przysłowie: Przed śmierzcią żaden fchronić fie niemoże: Y piérzchliwému prędkość nie pomoże. *KochFrag* 17.

2. *Lękliwy, bojaźliwy; fugax Mącz, Cn; irrequietus Mącz* (7) : Trepidus homo, Leniwy/ boyáźny/ pierfchliwy człowiek. *Mącz* 449b, 138c, 341d; [Pierfchliwy/ Inconstans, levis, fugax, irrequietus. *Volck* Qqq3v].

α. *W funkcji sb* (1) :

W przeciwstawieniu: »pierzchliwy ... śmiały« (1): Ieft śmierzć y ná łóžu. Y ták pierzchliwego Smierzći grzbiet ieft odkryt/ iák pierśi śmiałego. *SzarzRyt* C2.

a. *O zwierzętach: płochliwy* (3) : Czemu ielén piérzchliwy łáfkáwřzé ma bogi/ Którému wolno zrzucić pochodzoné rogi? *KochFrag* 20; *KmitaSpit* C2.

W przen (1) : IAKo więc orzeł młody/ [...] ten fwéy bróni Ieřcze niepráwie świádom/ bez obrázy góni Skrzydłámi pogładzáiąc po grzbiećie pirzchliwym: A potym záiuřzony y łam żywie żywym. *KochJez* A2.

3. *Niestáły, niezdecydowany, lekkomyślny; instabilis Mącz; ventosus, volubilis Cn* (4) :

W połączeniu szeregowym (1): [*Chrystusa niewinnie oskarżono*] że o łobie řpráwę dáwáć czáfem muśiał Pogáninowi/ y fędzíemu pierzchliwemu/ lekkomyślnemu/ y nieřpráwiedliwemu. *LatHar* 317.

W porównaniu (1): Cothurno, instabilior dicitur, Nieftáteczny/ Pierzchliwy yáko wiátr. *Mącz* 67a.

Szereg: »pierzchliwy a nieustawiczny« (1): Krol Polki [...] dał Swidrygałowi kfięstwo Litewkie człowiekowi pirzchliwemu á nieuftáwicznemu y pijanicy. *BielKron* 386v.

W przeni (1) : więcey wierz nieomylnemu łowu Bożemu/ niżli świerzbiamemu á pierzchliwemu rozumkowi ludzkiemu. *LatHar* 381.

4. *Zapalczywy, porywczy* (2) : TRáfuie fie tego wiele w Woyfzcie między ludem Rycyrłkim zwłázczá niećwiczonym/ [...] iz częfthe zámieszánie czynią [...] á ci tego nawięcey czynią/ którzy łá niezwyczáyni/ pierzchliwi/ nieprzywykli niewczáłowi *BielSpr* 25v; [Krolom inŝym zwierciádło cnot/ był Zygmunt łtáry. Miłował pokoy. Wfzák go nie dármo chełpliwy Gniewał Niemiec/ y Turczyn/ y Tátar pierzchliwy. *VegKmita* D3].

[*W przeni*: Ale iz był w lećiech młody/ á vmyłłu pierzchliwego/ żadney w nim powściągłości nie było *HistFort* A3; *VegKmita* 12.]

a. *O koniu: narowisty* (1) :

W przeciwstawieniu: »leniwy ... pierzchliwy« (1): A wfzák łá nań oŝtrogi/ będzieli leniwy/ Nierówny przedŝię taki lepŝy/ niż piérzchliwy. *WyprPl* C.

5. [*Rozsypany się w sposób nagły i gwałtowny w różnych kierunkach*:

W przeciwstawieniu: »utwierdzony ... pierzchliwy«: Gdyż [trtęć] częłto pierzcháiác/ álbo latáiác/ włtawa á wtwierdza fie/ także wtwierdzoną bywa zaś pierzchliwą *SienHerb* 607b.]

Synonimy: 1. *chyży, lotny, prętki, skory*; 2. *bojaźliwy, bojaźny, bojący się, drżący, lękliwy, płochy*; 3. *chwiejący się, lekki, lekkomyślny, niepewny, niestały, niestateczny, nietrwały, płochy*; 4. *prętki*.

Cf NIEPIERZCHLIWY